

Reuniunea învățătorilor

Apare odată în lună.

Proprietar editor : Reuniunea învățătorilor români dela școalele popor. conf. ort din protoepiscopatele arădane I--VII.	REDACTOR : IOAN CRIȘIANU învățător.	Manuscrisurile și corespondența se vor trimite redact. în Szekud- var (Arad m.) iar abonamentele casarului Iuliu Grofșorean în Galsa-Villagos.
Comitetul de redacție: Dim. Boarin, I. Borlea, Hersilia Cadarin, Nic. Cristea, Teodor Cherechean, Petru Colten, Pavel F. Dârlea, Iuliu Grofșorean, Teodor Maris, Iosif Moldovan, Dim. Olariu, Dim. Popoviciu, George Pleș, Avram Sădean, Iosif Stanca și Petru Vancu.		
Abonament: pentru Ungaria 5 coroane. — Străinătate 7 coroane.		

„Biserica și Școala“ și respectul pentru adevăr,
dreptate și echitate.

La insultele și calumniile publicate de org. ofic. »Biserica și Școala«, am trimis momentan răspunsul, cu rugarea, de a fi publicat *în întregime*, negreșit în numărul ce urmează. On. Redacție însă, află de bine a da curs liber atacurilor, iar când răspunzi, publică *ce vrea*. Foarte frumos! În fața acestui deosebit sentiment pentru adevăr, dreptate și echitate, *în preajma examenelor*, mă văd silit a cere ospitalitatea organului nostru în chestie. O mică observare. Cred, că este cel puțin incorect, ca să nu zic mai mult, a-ne tot lauda cu meritul de a fi »propagatorii unor instituții« inactive, iar pe de altă parte a lucra din toate puterile și cu toate mijloacele, demne de un lucru mai bun, pentru *decapitarea bărbaților, cari nu din speculă, nu din interese egoistice, ci din cea mai curată și nobile dragoste, abnegațiune și desinteres față de marea cauză a învățământului au primit a fi angajați pentru a da viață acelor instituțiuni*. Porunci totdeauna sau dat ele și în trecut. »Instituții« încă au fost. Dar ce folos? Poruncile au rămas porunci și »instituțiunile« instituțiuni

numai, căci în lipsa de oameni de inimă și avânt nobil pentru cauză, prea puțină viață și prea puțin duh au răspândit. Sau vrea On. Redacție *formalism* numai? Bata-le focul formalisme, căci aceste ne-au făcut pe noi, în mare parte, de în privința științei de carte suntem azi poporul cel dintâiu (?) în această țară. Căci iarăși bata le focul *interese*, dar de aceste totdeauna *au trebuit să fie* la mijloc și să se cam valideze la noi, durere, în *contul cauzelor mari*.

Iată în întregime răspunsul trimis, dar nepublicat întreg:

»Biserica și Școala», organul oficios al diecezei, în nr. 18, are plăcuta ocaziune de a-se ocupa cu modăsta mea persoană, publicând, sub titlul: »În chestia examenelor«, un articol plin de inzulțe și calumonii la adresa mea, în legătură cu activitatea mea oficioasă de Comisar Consistorial *pentru examenele de un*, dela școlile noastre populare din tractul Chișineu. La început, On. Redacție, cu încunjur și apucături viclene, că »voiește a evita ciocnirile în publicitate«, răspinge acest articol »obiectiv«, numit »articol plin de amarăciune«, dând, la aparentă, întregii chestii o soluție singură corectă, dar numai, pentruca în numărul următor să poată publica articolul pe dea întregul. Adevărat, autorul nu spune nume și nici articolul nu-l subscie, o apucătură și aceasta pentru a se prezentă tot lucrul obiectiv și lipsit de personalități, dar din cele publicate de On. Redacție, tot cu încunjur, în nr. 17, la posta Redacției, reiese evident, că autorul aceluia articol »plin de amarăciune« este dl învățator, Iulian Paguba, din Socodor, iar Comisarul Consistorial vizat sunt eu. Scos astfel de On. Redacție, în mod indirect, pe teren și fiind chestia, ce să tratează, atât de gingașe pentru mine, caut să răspund.

Înainte de toate, declar dela început, cu toată seriozitatea, că fiind chestia examenelor de atâta însemnătate pedagogică, mi-ar fi plăcut foarte mult, ca în jurul acestei chestii să se nască o discuție la nivel, o discuție princi-

piară, serioasă și obiectivă. Ei, dar ce să-i faci! Deși titlul pus în fruntea articolului e frumos, atrăgător, regret din tot sufletul, că On. Redacție n'a avut bunavoința, că fiind vorba de *organul officios* al diecezei, să pună în discuție chestia examenelor din acest punct de vedere și nu dintr'un punct de vedere îngust și prea puțin serios. Căci, după cum apare din alticolul nesubscris al d. lui învățător Iulian Paguba, sub titlul: »În chestia examenelor«, chestia tratată este o afacere nu de principii, ci de inzulte și calumnii, de ponegriri al unui organ officios, de ură și intrigă a unor oameni vanitoși, preocupați și interesați. În fața acestora, ce rost mai pot avea principiile? Doar cu principii să răspunde numai principiilor. La inzulte și calumnii însă, *ori cât de rău îmi pare de altmintrea a arăta scăderile noastre în public*, să răspunde cu dovezi.

Ce mă surprinde mai mult în toată afacerea este conduita On. Redacțiunii. Și mă surprinde mult, pentru că On. Redacție, prin faptul că a admis publicarea acestui articol în coloanele org. ofic. »Biserica și Școala«, fără a face vre-un serviciu cauzei, a adus o inzulță grea nu numai mie, c'a fost Comisar, ci în primul loc Ven. Consistor. Cum adecă, Ven. Consistor poate, ori este în stare a exmite, ca bărbați de încredere și organe de controlă ale sale »oameni lipsiți de cultură«, după cum să susține cu atâta cutezanță în acel articol? Cum? Să poate susține aceasta despre Ven. Consistor chiar în organul său officios? — Sunt de o grămadă de ani distins de Ven. Consistor cu misiuni onorifice, dar eu încă până acum n'am știut aceasta! Și regret, că aceasta trebuie să o știu astăzi chiar din organul officios »Biserica și Școala«! Ce însemnă aceasta? Nu e aceasta un simptom trist? Cum? Comisarii Ven. Consistor sunt oameni »lipsiți de cultură«? Cum? Comisarii Ven. Consistor numai câtă vreme aduc serviciu sunt oameni de considerație? Încolo demni a fi împroșcați, după cum îl taie capul câte pe unul cu musca pe căciulă? Cum? Pentru On. Redacție a organului officios »Biserica și Școala« clevetirile unui vanitos, ori poate

a unui certat cu sentimentul datoriei, cumpănesc mai mult decât *conștiința liniștită și curată a unui Comisar*, barbat de specialitate, organ de controlă și om de încredere al Ven. Consistor? Barbat, care, tocmai pentru aceste motive, nu poate avea înaintea ochilor săi decât numai binele comun, cauza ce o reprezintă.

Aceasta să fie remunerația Comisarilor pentru jertfele aduse pentru cauza mare a neamului? Ce ar fi oare, dacă toți exmișii oficioși ai Ven. Consistor, fie în orice afacere, ar trebui să aibă parte de astfel de tratament în organul oficios? Nu e aceasta apoi și *lipsă de consecvență*, câtă vreme organul oficios »Biserica și Școala« când în corpul foaiei, când în articole de fond, când la poșta Redacției cere tot mereu, ca discuțiile să se țină »la nivel literar«? Vătămări și inzulte, ca »lipsă de de cultură« sunt expresii potrivite a ridica nivelul literar în discuții? Sau poate aceste reguli de discuție »la nivel literar« au valoare numai câtă vreme nu sunt la mijloc *interese apropiate*? Dacă de fapt sunt *plângeri motivate*, acolo e Ven. Consistor, pentruca la caz contrar inzultele și calumniile să poată fi și pedepsite exemplar. Inzultând și calumniind public și așa nu îndreptăm nimic. Ș'apoi, dacă Comisarii pretind, ca oamenii să-și facă *serios* datorința, comit fapte pentru cari să poată fi inzulțați și calumniați?*)

Dar să vedem, cari sunt păcatele, pentru cari trebuie să îndur lovituri. Voiu fi de tot obiectiv și sincer! Însuși dl învățător Iulian Paguba nu poate aduce alte acuze în sprijinul inzultelor sale decât că: »Comisarul ar fi cerut dela copii să nu »sbere« când răspund, ci să vorbească frumos«. »Că la examinarea cetirii ar fi făcut copii atenți,

*) Ori poate pentru On. Redacție a org. ofic. „Biserica și Școala“ Comisarii Ven. Consistor sunt bineveniți pentru a avea astfel material „bun“ cu ca e să umple coloanele organului? Căci în felul acesta, între mulțimea oamenilor plini de vocațiune, între atâta și atâta dascăli vrednici, bărbați distinși, On. Redacție totdeauna va putea găsi câte unul-doi, cari nu-și pricep chemarea și nu-și fac datorința, precum sunt dealtmintrea de aceștia în toate clasele, nu numai între învățători.

ca să fie cu băgare de samă unul la altul, urmărindu-se reciproc». Și că »la scris, pe un băiat de clasa I. I-ar fi făcut atent, ca să scrie din linie în linie«. Să nu să uite, că cine acuză de regulă aduce în sprijinul acuzei sale argumentele cele mai tari, cele mai zdrobitoare. Dacă toate acuzele dlui învățator Paguba ar sta pe deantregul: sunt aceste lucruri, pentru cari Comisarul să fie tratat cu »lipsă de cultură«, ori ca dl învățator Paguba să trimită, iar organul oficios să publice »articol plin de amărăciune»? Când? Tocmai *la anul*, zi *la anul*. Când? Atunci, când *examenul dlui învățator Paguba a fost clasificat cu nota: »laudabil«*. Dar atunci, unde să găsim motivul »amărăciunii« dlui învățator Paguba?

Dacă cu toate aceste am și eu o greșală și încă mare, apoi atunci greșala aceea mare a mea constă tocmai în faptul, că n'am ezitat, cu toate că n'a meritat, a pune pe dl învățator Iulian Paguba în șirul celor cu laudabili. Recunosc, am greșit, dar voi griji de aici înainte și mai bine, ca să numai cad în astfel de erori. Căci, dacă am pentru ceva muștrare de cunoștință, pentru acest fapt voiu avea-o pururea. Și iată pentru ce? Dl învățator Paguba instruiază numai clasele I. II. La examen au fost de față 70 din 74 elevi înscriși. *Mai mult ca trei părți însă din ei au fost tot copii de 10—11 ani*. Este aceasta instrucție cu rezultat? Copii de 10—11 ani să fie tot în clasa I. și II? Deși aveam ordin strict dela Ven. Consistor a arăta astfel de *cazuri inspăimântătoare de muncă conștențioasă*, n'am făcut-o, decât i-am atras numai atențiunea dlui învățator Iulian Paguba asupra acestui fapt, ce rându-i, în mod binevoitor, ca în viitor astfel de cazuri să nu mai obvină, căci altcum, silit de împrejurări, încât tot eu voiu fi Comisarul, voiu arăta cazul Ven. Consistor. Este acesta ori nu motiv de »amărăciune« pentru dl învățator Iulian Paguba? Privitor la învățământ, deși elevii nu erau copii mici, ci tot copii de 10—11 ani, un mecanism pe toată linia. Disciplina cum a dat D-zeu. La cetire, până unul cetia, ceilalți cu ochii în toate părțile

numai în carte nu. Așa, că dacă prezidiul provocă alt elev, ca să cetească mai departe, fără ajutorul învățătorului, acela nu să putea nici mișcă din loc, pentru că nu știa de unde să înceapă. La Aritmetică, copiii de 10—11 ani n'au ajuns încă a cunoaște și ști folosi nici »semnele de so-coată« (+, —, ×, :, =) prescrise pentru anul întâiu de școală. Din cântare, *nici o cântare bisericească*; și învățătorul e învățător confesional, iar naționale sau lumești: *una*, zi una peste tot anul.

Mi-se va pune întrebarea: atunci bine, dar cum de i-s'a clasificat examenul cu toate aceste: »laudabil«? Iată cum! Personal, eu până la examen, nu cunoșteam pe dl învățător Paguba. La prima vedere mi-s'a părut un om din cale afară *vanitos* și pururea nemulțumit *cu ceia ce e*. Aceasta se poate vedea și din împrejurarea, că după examen, cea dintâiu vorbă i-a fost *ce calcul* va avea din examen? Și cu întrebarea aceasta m'a urmărit sale de arândul accentuând, »că încât el *el n'ar căpătu distins*, nici n'ar mai fi în stare, ca să muncească ceva«. Vanitatea aceasta i-se vede și din articolul publicat în nr. 18, din organul oficios »Biserica și Școala«, unde între altele singur zice: »după truda ce am depus-o mă așteptasem la *distins...*« Studiindu-i firea și văzându-l din cale afară *vanitos*, mi-am zis: examenul nu e secundă, pentru al împintena la lucru, haid, capete laudabil, da de cumva împrejurarea aceasta va folosi mult. Unde este aici rea voință din partea mea? Prin toată conduita mea n'am căutat eu oare să procur dlui învățător Paguba tocmai aceea ce cere și d-sa prin citatele din scrierile mult regretatului Dr. Petru Șpan: »*Niște ocazii, cari încălzesc, emotionează, predispun spre mulțumire. îndestulare și jericire*«. Ca cu toată bunăvoința mea nu mi-a succed, ce pot eu fi vinovat de aceasta? O învățătură pentru mine totuși! Voju țineă în viitor mai mult, ca conștiința mea să fie liniștită, decât să procur momente de bucurie și îndestulare nemeritată aceloră, *cari nu sunt demni de ele!*

Ce privește ceialaltă acuza a d-lui învățator Paguba, acuza, privitor la »încăierarea cu preotul locului dintr'o comună, pentrucă acesta — vezi Doamne — și-a apărat cu demnitate pe fostul său învățator bun și încăruntit, care își perdu-se răbdarea pentru tratamentul brusc«, acuza, în lipsa careia, poate, articolul dlui Iulian Paguba în vecii vecilor nu vedeă lumina zilei în organul oficios »Biserica și Școala«, precum n'a putut vedeă nici în »Tribuna« lumina zilei alt articolas, trimis mai acum câteva săptămâni numai, de dl învățator Paguba acelei On. Redacțiunii, cu scopul, ca să se publice; articol plin de injurii la adresa Comisarilor și a revizorilor școlari, încât aceștia s'ar recrută dintre învățatori, îmi permit a arata aceasta mult laudată »demonitate« în următoarele:

Este vorba de fruntașa comună *Șiclau*, unde funcționează ca preot-capelan dl. Nicolae Codrean, iar ca învățatori, dñii: *Stefan Capra*, adictul d-lui preotul-capelan și *Ioan Belle*, dușmanit și urât de moarte de acesta.

În Șiclau examenele s'au ținut în 6 Iunie anul trecut. Primul examen s'a ținut cu școlarii dlui învățator Ioan Belle. Dupăce coborâm din trăsura, cel dintâiu carele mă înlâmpina este tocmai părintele-capelan, Nicolae Codrean, exprimându-și bucuria, că »tocmai eu sunt esmis la dlor Comisar«. Mulțumesc dlui preot-capelan și pe semne observ, că dsa ar fi dorit să-mi mai comunice »în confidență« ceva. Eu însă având bogate experiențe asupra »confidentelor« înainte de examene nu stau, ci grăbesc cu P. O. D. administrator protopopes: *Dimitrie Muscan*, preot în Nadab, și intrăm în școală. Aici o surprindere din cele mai plăcute. Școala exemplar de curată. Plină de verdeață. Șaptezeci și cinci de băieți împărțiți în III—VI clase superioare, curați ca neau și senini ca îngerii. Iar pe deasupra, ca la 100 de inși, dintre fruntașii satului, rumeni la față, curați ca de zilele Paștilor. Începem examenul sub cele mai bune auspicii. Toate studiile, începând cu religia, propusă de dl preot-capelan, Nicolae Codrean, au succes splendid. S'a constataț în toate, o di-

lignită de fier și o muncă plină de abnegațiune cu rezultat distins. Mândră poate fi comuna Siciău de vrednicul ei dascăl: *Ioan Belle!*

Trecem la școala învățătorului Ștefan Capra. Școala destul de curată. Elevi prezenți 86 în I—II clase. Popor cu mult mai puțin de față ca la examenul din școala de mai înainte. Ascultăm examenul. Incet, greoi. Clasificații de fel. Disciplina de mijloc. Studii cum-a dat D-zeu. Cântare nimic: nici bisericească, nici lumească. Cu chin cu vai se găta examenul. Se începe conferința didactică. Prezenți, pe lângă preoții și învățătorii din loc, încă vre-o 15—20 de învățători din tot tractul. Conform regulamentului, prezidentul de examene, P. O. D. administrator, dă primul cuvânt Comisarului. Acesta mângâiat în suflet, declară, că față de examenul dlui învățător Ioan Belle, atât în general, cât și în special, nu poate decât să laude zelul și rezultatul distins al lui. Privitor la examenul dlui învățător, Ștefan Capra, voiește să arete câteva momente de luat pe viitor în samă, cu scopul de a se îndrepta unele scaderi metodice-didactice esențiale. A început numai comisarul, dar de continuat n'a putut continua, căci în momentul acela, fără motiv, fără a-și cere cuvântul, fără a *fi îndreptățit* la aceasta, căci doar Comisarul nu stă sub disciplina dlui pariute-capelan din Siciău, face un scandal nemai pomenit, intru adevăr, după toate regulile »cu demnitate«. Inzădar a fost pașirea energică și îndrumarea la ordine din partea P. O. D. administrator. Toate înzădar. Pe cine a voit să apere și ce a voit să apere nu știu. Motiv n'a avut pentru nimic. Cazul s'a arătat Ven. Consistor momentan, atât de cătră P. O. D. administrator protopopesic Dimitrie Muscan, cât și de subscrisul, ca Comisar. Toți învățătorii de față au ramas consternați de o așa purtare a unui preot tinăr și și-au exprimat mirarea pentru calmul observat de mine în tot decursul erupțiilor dlui preot-capelan. Cum stam acum dle învățător Iulian Paguba, cu conștiința, căci ai fost de față? Mai ai dta curajul să faci pe avocatul neadvenit și nechemat?

După conferința didactică, atât eu, cât și P. O. D. administrator protopopesc am căutat, ca să aflăm, care a putut fi motivul »apărării atât de demne« a nu știu cui, și a nu știu ce, a dlui părinte-capelan Nicolae Codrean? Și spre marea noastră mirare am aflat, că nu sentimentul de a apăra cu »demnitate pe fostul învățator bruscat« a fost cauza, căci pentru aceasta n'a avut nici titlu, nici motiv, ci din contră, motivul pornirii dsale a fost tocmai contrar »demnității« trimbitate și anume: *dușmănia, ura și pizma, tot atâtea calități alese, evanghelice, pentru dl' părinte-capelan, ce le nutrește zelosului dascăl Ioan Belle*. N'a putut adevărat dsa suporta, ca acest vrednic dascăl se primească cuvinte de laudă și încurajare pentru mănoasa sa activitate și pentru aceia a trebuit să însceneze scandalul. Căci, după cum am aflat, numai înainte de aceea, cu vre-o câteva zile, părintele-capelan, în dragostea și stima cea mare ce o poartă dascălului, a fost în școala învățătorului Ioan Belle și acolo, în fața elevilor, l-a tratat în modul cel mai brutal, numindu-l »măgâr«, până când dna învățătoare, soția dlui învățator, l-a dat afară »pe preotul cu demnitate«. Și pentru ce toate acestea? Pentru că învățătorul ocupat cu școala, în vederea examenului, deși el face totdeauna și toate socoțile bisericești-școlare-fundaționale în comună, nu i-a putut face lista membrilor sinodului parohial, în vederea duplicării membrilor sinodului protopopesc, pentru alegerea de protopresbiter și pentru că spre scopul acesta, *el, învățătorul, în Duminica premergătoare, n'a convocat sinodul parohial.*)*

*) Încă și după aceste On. Redacție al org. ofic. „Bis. și Școala“ ar mai susținea public, că cele spuse, *constrâns de împrejurări*, despre părintele-capelan, Nicolae Codrean, *nepotul*, sunt „*informațiuni proprii*“, o rog foarte frumos să binevoiască a căuta „*Anuarul*“ școlii d-lui învățator, Ioan Belle, și atunci cred, că *din sumedenia de inzulte, batjocuri și atacuri grele* ce dl preot-capelan Nicolae Codrean „*în calitate de catihet, director școlar, „preot cu demnitate“* și mai știu eu câte alte titluri -- le aduce acolo, să înțelege tot „*pentru ridicarea poporului în cultură*“, după cum, între altele, singur ne spune în nr. 21 din organul ofic. „Bis. și Școala“, — zelosului dascăl Ioan Belle, să va convinge de contrarul. Ori, dacă aceasta va fi spre greutate, o rog iarăși foarte frumos, ca să binevoiască a consulta în chestie pe P. O. D. administrator protopopesc, Dimitre Muscan, apoi pe dnii învă-

Apoi, dle Pagnba, pentru aceste certe locale Comisarul se poarte răspunderea? Unde e aici logica? Căci, deși toată știința d-tale dăscălească este câștigată în 1 $\frac{1}{2}$ ani de preparandie regulată și restul *tot* într'un curs supletor de o lună de vara, când ai primit și diploma de dascăl, așa slab toluși nu te cred se nu observi gresala?

Un mic adaus. Distins și estimp cu încrederea Ven. Cousistor, deși On. Redacție a org. ofic. »Bis și Școala« vad, că asudă din greu pentru a-mă despoia de această încredere, sunt tocmai în toiul examenelor, când iata, că cetesc un răspuns *subscris* de dl preot-capelan, Nicolae Codrean, *nepotul*, la fragmentele publicate din răspunsul meu în nr. 20. Titlul răspunsului e: »Examenele«. Dl preot-capelan precum și On. Redacție trăiesc în credința, că discută examenele, când colo și de astădata, ca și și mai înainte, în tot scrisul publicat, nu găsec decât inzulte, calumnii și iarăși calumnii, *proceute delu omeni foarte aproape interesați*, după cum am accentuat-o deja înca la început. Deci nu mai lungesc vorba, căci On. Redacție a org. ofic. »Bis. și Școala« a declarat doara și în nr. 20, că „din principiu nu lasă să se inzulte nime în »Bis. și Școala« și, că foră a fi interesată în cauză, ne spune, că »încheie discuția« ce a început-o cu *rezultat atât de edificator (?)* — ci pentruca cel puțin învățătoria să poată fi în poziția de a cunoaște tot rostul campaniei precum și armele cu cari să lucră la noi, lasă să urmeze aci următoarea declarație subscrisă și de doi preoți venerabili, *cu provocare la jurământ*:

Declarațiune.

Fată de afirmațiunea dlui preot-capelan Nicolae Codrean din Șiclău susținută în articolul intitulat „Examenele“ și pub-

țători: Dimitrie Boariu, Petru Roșu, Teodor Mariș, Ioan Caba, etc. cari toți încă cunosc afacerea și atunci, dacă On. Redacție va ajunge a putea constată că eu am spus neadevăr, bucuos discut: „*ce este cultura?*“ și subscrit și afirmațiunile *gentile* ale On. Redacțiunii, că spusele mele ar fi: „*in-formațiuni proprii*“.

licat în Nrul 21 din anul curinte al organului oficios „Biserica și Școala“, că dl inv. și comisar consistorial Dimitrie Popoviciu, cu ocaziunea examenelor din 24 Mai — 6 Iunie 1910 dela ambele școli din Șiclău, ar fi amenințat pe un fruntaș d'acolo, că: „il va aduce de urechi, să răspundă în locul unui copilaș perplex de 6 ani,“ — noi subscrișii, cari la acelea examene am fost de față, prin aceasta declărăm, că aceasta afirmațiune e lipsită de ori ce adevăr, e o scornitură luată din vânt, pentrucă numitul d. comisar consistorial, nici amenințări, nici espresiuni vătămătoare n'a folosit și nu a avut motiv să folosească la adresa nimenui.

Despre ce estradăăm aceasta declarațiune, pe care, în caz de lipsă, o putem întări și cu jurământ.

Erdeiş, 25 Maiu (7 Iunie) 1911.

Demetriu Muscanu
adm. pesc.

Todor Mariș
învățător.

Ioan Caba
învățător.

Georgiu Crainic
preot.

Petru Roșu
învățător.

Ioan Popoviciu
învățător.

După toate acestea cred, că On. public este încurat cu toată afacerea. Și mai ales este încurat că de ce și pentruce On. Redacție a org. ofic. »Bis. și Școala« a trebuit să înceapă goana, iar eu să am parte de atâta atențiune.

Ne-am luminat dar!

Dimitrie Popoviciu
învățător rom. ort.

Felul și planul nostru de muncă.

A) Felul și planul de muncă școlară-internă.

Fața de cadrul în care se estindă materia obiectelor: geografia, istoria și constituția nu am multe de zis și nu mai ales azi când învățătorul în predarea lor nu mai e cel de acum 20—30 ani.

După cele expuse până aci, urmează, ca studiu principal *limba maternă* sau mai corect: *limba română*. Deși în timpul din urmă, a fost mult vorba despre aceasta disciplină, pe lângă care se grupează toate celelalte obiecte: întru cât adecă servește de bază la împărțirea celorlalte cunoștințe — totuș nu pot întrelasă a nu spune și aci câteva cuvinte.

Tot timpul ce-l sacrificăm acestui studiu, are pură mențiune, ca să aducă pe elev în poziția de a-și împărtași vrerile sale: cunoștințele altora atât cu vorba cât și în scris dar și de aici atâta cât reclamă vieța lui de toate zilele. Pentru realizarea acestei ținte sunt puse în perspectivă cum se știe — mai multe mijloace. De data aceasta nu voi face amintire decât despre: *învățământul intuitiv și gramatică*, dar și despre acestea cu anumite restricțiuni.

Mult au discutat și s'au întrebat: cum e mai pedagogic să se tracteze învățământul intuitiv, punând elevul ca să lucreze, spună dela sine totul ce poate ști, ori ca să-i comunice și învățătorul? Toți au convenit asupra unui lucru: atunci când se predau lecțiunile nouă, trebuie să se deie băiatului teren liber de a-și manifesta puterea de acțiune spunând ce poate ști tot numai dela sine, iar unde nu merge... îi comunică învățătorul. Tot e bine! Unii însă au pus întrebarea: cum vei procedea la examinarea generală sau repetiția materiei din chestiune (după ce odată e știut, că materia nu mai este proaspătă)? O parte au răspuns, că procedura e aceeaș ca și la predare: prin întrebări și răspunsuri, alții au zis, că acum băiatul în curat fiind cu toate: n'avem decât să-i punem o întrebare ori două cel mult, iar dânsul să spună totul dela sine!

Parerea mea este, că nici unii nici alții nu au drept. Va fi mai bine, dacă și aci vom alege calea de mijloc apelând și la rațiune. Dacă examinăm planul de învățământ aflăm din inv. intuitiv: *ordinea în școală*, părțile corpului omenesc, descrierea obiectelor din școală, *vieța*

familiară, curtea, animalele, împărțirea timpului etc. Aruncând o privire asupra acestui material, vedem că o parte din el e mai ușor de apersepiat, alta mai greu; mai greu se vede a fi: ordinea în școală, viața familiară și împărțirea timpului.

Stând acest adevăr, trebuie să ținem cont de el și la repetiție: vom pretinde așadar dela băieți, ca să ne vorbească dela sine despre: obiectele din școală, corpul omenească, animalele etc. dar negreșit îi vom ajuta prin întrebări examinând despre ordinea din școală, familie etc. Lucrul se explică de sine; acestea din urmă fiind lucruri mai abstracte, ei nu pot dispune de ele după bunul plac și în fine nu e mirare, deoarece nici capul lor nu e de fier!

Atâta aci!

Dintre obiectele prescrise de plan, doar nici unul nu a fost atât de discutat, în timpul din urmă — atât la noi cât și la frații colegi din România — ca studiul gramaticii.

Ar fi o pierdere de vreme, ca să mai arăt, cum s'a aprins și terminat discuțiunea la noi, pentru aceea mai vărtos voi înzista ca să semnaliez opiniunea fraților colegi din Regat.

Incontestabil, că terenul de acțiune al școlii de aici se deosebește foarte mult de al celei dela noi, că anume cum și în ce privință, cred — nu e de lipsă s'o spun!... Vorba e că și dânșii simțesc balastul gramaticii pentru școala elementară. Extenziunea materiei cu »gingașele« fraze coordinate și subordonate nu li-e străină nici lor. Chiar aceasta cunoaștere prea profundă a gramaticii — de sine înțeles impusă -- a fost cauza, că gramatica a fost trasă la baroul arheopagului pedagogic.

Intre militanții, cari îi poartă Sâmbetele studiului gramaticii, se numără și inv. C. Iordăchescu din Botoșani, carele a scris articli fulminanți atât în »Școala Română« cât și în »Revista generală a învățământului«. Să ne explicăm însă! C. I. nu este în contra gramaticii în înțeles larg, ci »împotriva terminologiei gramaticale, a definițiilor,

flexiunilor prea multe și a analizei» a căror rezultate — după autori dacă nu e nul, e cel puțin îndoielnic, căci băieții deși își pierd multă vreme cu ele tot nu știu celi și mai ales scrie cum se cade. Scriitorul articolului ca mijloc pentru dobândirea unei cetiri — scrieri relativ corecte, — recomandă ca și alții aderenți ai curentului non: *dese exerciții de vorbire, prin imitarea vorbirii corecte, cetirea bunelor bucăți de cetire, povestirea sau enararea celor auzite sau cetite, prin memorizări (în proză și versuri), prin copieri, dictări, scrieri din memorie etc. deprinzând totul de »exercițiu și obișnuință«.*

Va să zică, pe aceasta bază am putea învăța punctuația (ortografia) în scriere, vorbirea cum se cade în măsura mai mare decât până aci.

E prea evident deci, că autorul din chestiune, trage dungă peste socoteala »sintactiștilor«, și a »etimologiștilor« dela noi, cari cer și un pic de analiză gramaticală: substantiv, adiectiv, verb cu declinări, comparații, conjugări etc.

Nu-i vorba! Nici sulevatorul acestui subiect: dl C. Iordăchescu nu iese în curat cu procedeul sau, întru cât chiar și la »exercițiu mult și obișnuință« în vorbire și scriere e imposibil a nu atinge și unele norme sau reguli gramaticale, fie cât de elementare. Așa de pildă la scrierea numelor proprii, negreșit va trebui să spunem copiilor barem în chipul următor: *Fiilor! Dacă ne vin înainte în scriere nume de oameni, ape, țări etc. acelea întotdeauna se scriu cu literă mare.* Semnele citării asemenea se impune să le descoperi numele și întrebuintarea lor în scriere etc., iar pe lângă lucruri, cari se impun în mod atât de apodictic, cum se poate închipul excluderea totală a gramaticii?!...

Prin urmare, adicții acestui curent nedând lămuriri mai detaliate, înșiși s'au prins cu logica. Nu e eschis, verosimil ei se gândesc așa: cerem excluderea gramaticii din școală cu excepția celor mai necesare și utile reguli

(explicări) gramaticale (după calapodul celor relevate de mine mai sus).

Dacă cam așa avem să le înțelegem intenția, nu e cu neputința, ca munca lor să nu fie încoronată și de succes și nu e cu neputința ca acel curent atunci să cucerească teren și aiurea..., iar în o bună dimineață ne om trezi, că procedura aceasta e mai modernă în predarea bieteii gramatici și judecând situația penibilă a școalei noastre, parte am dobândi ceva mai mult decât până aci!

Ca să isprăvesc cu alt material simil celui precedent, în punctul ce urmează, voi vorbi despre *limba maghiară*

Învățătorul român de azi, conștiu de chemarea sa, în continu trebuie să mediteze, să afie căi mai ușoare și sigure spre a ieși din încurcătura, ce în prezent l-a pus între ciocan și nicovală.

Vorba e scurtă! Ori cum vei face numai să arăți progres. Că vei fi »directist« ori »indirectist« nu împoartă. Principalul e ca să satisfaci organul chemat cu inspectarea acestui obiect. De spor mult și bun nici vorbă nu poate fi, căci ce ai instruat în 2 săptămâni, în 3 zile tot evaporază, dacă zilnic nu repetezi ceva. Se poate, că alți colegi sunt mai norocoși, dar la mine — cu părere de rău am s'o spun — așa merge!

Un lucru e constatat.

Până atunci până când copiii nu sunt siguri în pronunțarea materiei de preles, de eaba e toată osteneala pusă. La o pronunțare clară mai ușor ajungem — presupunând lipsa mediului de conversare — prin spunerea în silabe a întregului material, după care dexteritate, elevii îl vor ști pronunța și din odată: fluent și frumos.

Pronunțarea materiei (ce se predă) și în cor, asemenea e un mijloc potrivit spre a putea devinge greutatea peste tot. E drept, că mai totul — ce se referă la pronunțare — se reduce la un fel de mehanism, dar în lipsa mediului natural suficient, caută să te ajuți, cum poți!

E superflu să mai spun, că tot aceea ce elevul învață să și înțeleagă cum se cade, altmintrelea capetele

baietilor vor fi tot atatea »gamalii« fără vlagă. Un lucru încă e cert! Elevul va fi stăpân pe materialul învățat exclusiv atunci, când singur va ști și pune toate întrebările la răspunsurile date, la ce putem ajunge așa, că punem și elevii să se examineze ei singuri pe sine. Un astfel de procedeu nu produce încurcare în capul elevului. Sunt sigur, mulți procedează la fel și eu vorbesc numai pentru generalizarea acestui metod, carele merita atențiune.

Fiecare, de altcum — să se ferească, cum poate, dar una încă am s'o spun: să fim odată în curat cu adevărul, că școala nu e mașinarie pe roțile și că nimenea nu ne poate impune nici un fel de procedeu de urmat nici putem ridiculiză pe nimenea pe motivul, că nu instruiază ca noi.

În educație instrucție trage doară ceva în cumpănă și dispoziția sufletească a învățatorului: plăcerea, atragerea ce o are față de unul sau alt metod!

Accentuez acest lucru pentru acei frați, cari nu odată i-am auzit exprimându-se chiar în întrunirile noastre, că *acela... și acela metod trebuie urmat*, deoarece e prescris și în planul ministerial ori cel confesional!.

Lucru e a se înțelege altcum! Ne stau la dispoziție toate metoadele și procedurile de didactică, — putem alege și vorba e numai să ajungem la rezultat, căci nu numai o cale duce la Roma.

Dacă însă nu suntem harnici a produce rezultatul așteptat nici pe lângă metoadele noastre speciale — negreșit— avem să ținem cont de »metoadele« impuse în planuri ori cari ar fi ele.

Deci să cernem!

Metoadele mai întâiu se recomandă și numai după aceea se pot impune!

I. Crișianu.

Pe nouă cale!

„Fiți desăvârșiți precum și Tatăl nostru cel din ceriuri desăvârșit este.“

Ca un corp, care facem parte integrantă din societatea omenească, destul demoralizată, e numai firesc, dacă și pe corpul nostru sunt încă multe *rane* de vindecat.

Ranele acestea, din firea lucrurilor, sunt cu atât mai primejdioase, cu cât noi suntem priviți mai mult ca *modele* demne de imitat, și cangrena odată ivită cu difisilele ei simptome, e foarte prielnică să molipsească generații întregi, supuse modului nostru de educație *greșită*. Acest proces e atât de natural, încât se explică de sine pe baza celor mai elementare legi psihologice de *imitare* și *asimilare*. Iar generațiile atinse de cangrenă, în urma legii eterne de *selecționare* a firii, cad ca poamele cele vermănoase, în lupta cea grea pentru existență.

*

Semnalată odată primejdia, să ne dăm sincer samă, de cari morburi, sau defecte, suferă mai ales dascălimea noastră?

În locul prim se observă tot mai lămurit o *lipsă mare de muncă extrașcolară**) mai ales la generațiunea tină și în schimb o puternică dispoziție de a critica, ba ce e mai periculos, a *bagateliză* lucrurile, la cari alții au muncit o viață de om.

În locul al doilea iese tot mai mult la suprafață *lipsa de disciplină* din adunările noastre, pe cari ar trebui să le ridicăm la rangul de *parlament*, unde să fie respectată cu sfințenie cel puțin autoritatea președintelui.

În locul al treilea se marchează tot mai sistematic — ca un simpton foarte trist — fenomenul, că suntem dispuși să *dăm cu piciorul*, fără nici un scrupul, *în legile*

*) Anticipăm, că aceasta muncă nu o înțelegem în sensul cum se înțelege de regulă în România, ci mai mult o muncă care contribuie la perfecționarea noastră profesională.

create de noi înșine și izvorite din nevoile noastre proprii. Nu sunt aceste oare semnele cele mai evidente a superficialității, a anarhiei și a inconștienței, tot semne de decadentă morală, cari amenință cu uzurpare ori ce instituțiune? În urma acestor simptome involuntar ne întrebăm: Cum vom putea aștepta ca cauza noastră sfântă să propășiască, dacă în discuțiile noastre nu vom păstra cum-păna dreaptă? Cum ne vom adevăra de prietini ai păcii — atât de trebuitoare în toate raporturile vieții — dacă prin lucrările noastre nu vom face alta decât anarhie? Și cum vom aștepta ca alții să prețuiască munca noastră, când noi înșine nu știm să o prețuim? Deoarece înainte de a critica trebuie să arăți că știi și ești în stare să și muncești. Ca să-ți poți legitimă până într'un grad oarecare anarhia, ce o manifestezi, trebuie cel puțin cu fapte reale să-i dovedești necesitatea, dar să n'o faci așa din bun senin, din motive ridicule și puerile. Iar să se arate atât de inconștientă o clasă, care pe baza ocupației sale pur spirituale în toate lucrările ar trebui să fie condusă totdeauna de rațiune, prin fenomenul acesta, să prezintă ca un paradox aproape inexplicabil.

Ca să ne putem curăți corpul de aceste rane, trebuie să începem fără întârziere procesul sistematic de vindecare, care culminează în următoarele:

Superficialitatea să o înlocuim cu munca serioasă, care încununează din belșug viața omului harnic. Munca serioasă ne procură mângâiere sufletească și ne face ca să înlăturăm din cutele inimii noastre până și cea mai mică umbră de invidie, ca să putem vedea și admira aveau ostenelele și succesele reale ale semenului nostru, desbrăcându-ne astfel de egoismul îngust atât de păgubitor faptelor bune.

Anarhia să o înlocuim prin pace și frățietate, cari calități apropiate sufletele oamenilor de olaltă, le unește și consolidează într'o singură aspirație, îndemnându-le să să-

vârșască numai fapte, cari apropie și împreună pe om cu Dumnezeu.

Inconștiența să o înlocuim cu *trezvia*, cu *judicata corectă*, care nici când nu dă greș și ti aduce omului folos real, procurându-i adevărata fericire, ce se poate afla pe pământ.

Urmând astfel, ne vom împlini cu demnitate chemarea noastră de educători ai poporului, păstrând cu sfințenie cele 3 virtuți, cari împodobesc pe adevăratul dascăl: *munca, pacea și trezvia*. Cei ce nu vor lucra astfel, vor rămânea și mai departe: niște *paraziți*, niște *rătăciți* și niște *inconștienți fără răspundere morală*, fără cari elemente destructive, corabia noastră — deși mai anevoios — nu va încetă de a pluti și mai departe — spre *liman!*

Iosif Stanca.

Elemente de cultură și educațiune în literatură profană.

II.

Un capitol de toată frumseța, sub acest raport, e poezia în proză alui Alex. Russo »Cântarea României«, din care reproducem partea, care descrie frumseța și bogăția plaiurilor strămoșești:

»Care e mai mândră decât tine între toate țările sămănate de Domnul pe pământ? Care alta se împodobește în zilele de vară cu flori mai frumoase, cu grâne mai bogate?

Verzi sunt dealurile tale, frumoase pădurile și dumbrăvile spâmuzate de coastele dealurilor, limpede și senin cerul tău. Munții să înalță trufași în văzduh; râurile ca braie pistrițe ocolesc câmpurile; nopțile tale încântă auzul,

ziua farmecă văzul... pentru ce zimbetul tău e așa de amar, mândra mea țară?..

Pe câmpiile Tenebiei răsărit'au florile? Nu au răsărit florile, sunt turmele multe și frumoase ce pasc văile tale: soarele inrodește brazda: mâna Domnului te-au bucurat cu bunuri felurite, cu pomete și cu flori, cu avuție și cu frumusețe... Pentru ce gemi și tipi, țară bogată?..

Dunărea bătrână, biruită de parinții tăi, îți sărută poala și îți aduce avuții din ținuturile de unde soarele apune: vulturul din văzduh caută la tine ca la pământul său de naștere; râurile cele frumoase și spumegoase, pârăele cele repede și sălbatice cântă neîncetat lauda ta... O țară jalnică, ca nici una, pentru ce fața ta e îmbrobodită?

Nu ești frumoasă, nu ești înavuțită? N'ai feciori mulți cari te iubesc? N'ai cartea de vitejie a trecutului și viitorul înaintea ta?, pentru ce curg lacrămile tale?..

Pentru ce tresari? Trupul ți se topește de slăbiciune și inima ți-să framântă cu iuțală. Celit-ai oare în cartea ursitei?.. Aerul mișcă turburat... vântul dogorește.. Ingerul peirei arălatu-ți-s'a? Noptile tale sunt reci, visurile turburate ca valurile mării bătută de furtună.. ce-ți povestesc?..

Privește la miazăzi, la miază noapte, popoarele își ridică capul.. gândirea să ivește luminoasă pe deasupra întunerecului.. Gândirea, duhul dumnezeesc, ce zidește și credința ce dă vieată.. lumea veche să prăpădește, și de a ei dărămături slobozenia se înalță! *Deșteaptă-te!..* «

Unde găsești un tablou mai pitoresc, fie chiar eșit de sub penelul celui mai mare artist. Sentimentele aceste n'au putut să izvoriască decât din cea mai curată iubire de țară și de neam. Aceste accente de iubire vor fi pentru multe veacuri și de aci înainte: momente de admirare, îmbărbătare și propășire!

* * *

Nu ar fi complectă lucrarea noastră, dacă n'am întregi-o cu câteva peisaje din natură, acest templu, pe care

il admiră, atât omul cel mai civilizată, cât și omul cu starea cea mai primitivă.

Iată în ce colori vede poetul, un colțișor al naturii, pe lângă care noi trecem deațăteaori rece și nepăsător:

»*Fluturi* de toate mărimile și de toate colorile goniau din floare în floare, zburau peste grâu ca peste o apă, să bagau afund în el o clipă doauă, apoi răsăriau mai departe, fălăind din aripioare și perzându-se în lumina câmpului. Un țăriit necurmat de *lăcuste* sună în auz. *Vitele* nu mai aveau odihnă de *muște*. Țarina frigeă, hainele ardeau, lanul dogoriă. *Gândaci* de toate felurile se destușiau printre firele de iarbă; *furnicile* harnice cărau merinde pentru iarnă. Pe câmp lumea noastră asudă, strângând aurul grăului; printre ierburi o altă lume mai mică, aproape nevăzută, să zbătea și ea pentru traiu. Câte un *ulu-popii* albăstica pe dinaintea ochilor, zbărânăind ca un glonț. Pe spice vedeai numai ici-colo câte un *bondor* ca o pată de rugină. Iar din cuprinsul țarinei se ridicau glasuri de *fete* mari cari cântau plecate pe seceră«.

Sandu Aldea: În urma plugului.

Iată un model perfect pentru educatorii neamului, ca să învețe cu adevărat cum să observe, și cum să intuieze ființele și lucrurile din natură.

*

Să vedem acum cum personifică poetul pasările din codru, și cum le dă la fiecare câte un rol, potrivit firei sale, până ce înfiripă o »nunta în codru« după toată forma:

„...*Prepelița* 'n sârg adună
Pe *nuntași* mereu.
Me 'ntrebați de *nun*? Ei nupul,
Soare 'ntradevăr?
Dumnealui, mă rog, *păunul*!
Nună mare-a fost *găița*,
Stete-acasă *păunița*
Că-i murise-un văr.

„Pop'aveau?“ Tu maică sfântă!
 Stai să mai vorbești?
 Știi pe *ciocârlan* cum cântă?
 Dumnezeu să-i ție firea!
 A'nvățat trei veri *psaltirea*
 La Vlădici sârbești!

Drusle-aveau o *coțofană*
 Și-un *cârsteiu* bălțat.
Pitpalacul, nene, 'n strană!
 Iar *cădelnița de aur*
 O ținea jupânul *graur*
Dascălu 'nvățat.

Dar să vezi! la *socrul mare*
Sgomote din zori:
Pițigoiu 'ntruna sare,
Steay pe casă *șoimul* sue,
Gheuncaia bate cue
 Ca s'anine flori.

Iar prin *culmii* sfat și vorbă
 Asta s'o vedeți!
Prepelita face ciorbă,
Presurile fac friptură,
 Vin *sticleții* și le-o fură,
 Dracii de sticleți!

Șoimii repezi scot în ghiare
 Carnea din căldări,
Corbul cel cu *ciocul tare*
Dumicota 'n blide o lasă,
Cintitoii duc la masă
 Rândul de mâncări.

Și, cu *șorț de jupâneasă*,
Rândunele vin
 Și deretică prin casă

Iar pe mase-aștern prosoape
 Și dau lavifele-aproape.
 Cane-aduc cu vin.

Dar te miri tu, prin păhare
 Cine le turnă?
Cucul sur, că-i meșter mare
 La *urat și 'nchinăciune*
 E *proroc* și-ți știe spune
 Tot ce o fi și-o dă.

Cântă 'n cobz' acum buhaiul
 Cel cu gâtul *strâmb*.
Merla șueră cu naiul,
 Cu *cimpoiul* cântă *ciocara*,
Pitulicea cu *vioara*,
Bușnița c'un *drâmb*.

Codobaturi iuși ca focul,
 Tot bătând din *cozi*,
 Măturară 'n clipă locul
 Și facur'o *batătură*
 Și ce *horă* mai făcură
 Ca la *Voevozi*!

Jucau *sârba porumbeii*,
 Că e jocul lor,
 Și au luat la *joc cârsteii*
 Pe-o *rătușcă* — vai de mine! —
Graurul jucă pe *ime*,
Barzan 'ntr'un *picior*.

Numai *ciocara* cu *cimpoiul*,
 Tot *izbind* cu el,
 Să bătă cu *pițigoiul*,
 Iar *sitarul* dup'o *ușă*
 Să *certă* c'o *găinușă*
 Pentru'un *gândăcel*." etc.

Ce momente de recreare pentru tinerimea școlară, o astfel de bucată de cetire, după lecțiile de istorie naturală, tractate aproape tot după același tipic sac.

*

Să vedem în urmă, cât de plastic descrie poetul, un fenomen natural, o furtună pe munte:

...» *Tu fulgere s'aprinzi,
 » Tu nor, să'ntuneci; rinte, tu să'mprăștii!»*
 Un brad să face fâdări cel mai 'nalt;
 Și prins de vârf, a zmulș pe celalalt
 Purtându-l roată 'n largul chip al prăștii.

Pe sus se 'ntinde-amestecul nespus,
 Și Duh în Duh prin aer să frământă,
 Iar grindina 'n văzduh cumplit își cântă
 Cântarea ei de-otfel, căzând de sus,

Pe codrul larg ce'n urlete se'ndoaie,
 Și sare iar la loc apoi mugind.
 Deodată stă și iatal, răpăind
 Potop din cer turnatul râu de ploaie.

Se rupe cerul, cade-acum! S'a rupt.
 Sporite neguri hrană dau peririi,
 De-avalma geme 'ntreg cuprinsul firii,
 Și nu mai știi ce-i sus și dedesupt.*

G. Coșbuc.

* * *

Ce indemn nobil de a eși dintre păreți plini de prav a școalei, barem pe un moment, ca să instruim în realitate, un fenomen puternic al naturii, cutremurându-ne în sufletele noastre, și implorând harul tatălui ceresc peste noi!

Am putea să continuăm astfel mai departe, scoțând mereu la suprafață alte sentimente și calități, deopotrivă de folositoare în educație și învățământ. Nu o facem aceasta însă, din motivul, că suntem de credința, că am de-

monstrat pe deplin, că orice lucrare de valoare literară, contribuie într'un grad mai mare, sau mai mic, la consolidarea instrucțiunii respective educațiunii. Rămâne numai în sarcina educatorului, ca să știe să aleagă din materialul consultat ideile fundamentale, pe cari păstrându-le în memorie, să-i vină într'ajutor, de câte ori va avea lipsă de ele, în greaua lui misiune de educator al poporului.

Iosif Stanca.

Aplicarea unor sufixe și cuvinte reclamate de topica și firea limbei maghiare.

— Spicuri din manualele noastre pentru limba maghiară. —

Nu odată s'a zis în cercul poligloților sau știutorilor de limbi, că și o limba, ca și alt product omenesc mai bine, mai cu succes să învață prin imitație, iar piatra unghiulară a acestei imitații fără îndoială este mediul încunjurator — suficient de conversație.

Acest mediu apoi nu poate fi redus la »unul«, cum se crede ci mai »mulți«, căci la din contra cunoștința de limbă e dată de măt.

O contra argumentare minuțioasă nu se recere deoarece în o minte sănătoasă apare evident.

Dacă o limbă — în general ca să ni-o putem însuși, ne stă înainte cu atâtea cerințe și prerogative — mult mai dificile ni-se prezintă ea în particularitățile sale de exprimare, cari cer o aplicare chiară și adecuata cu firea limbei.

Aceasta exigență a limbei maghiare merită o deosebită atențiune mai ales atunci, când individul mai »mare« sau mai »mic« și-a câștigat limba, ce o poșede în vorbire mai mult din cărți... și nu la izvorul ei natural.

Eu încă recunosc: fac parte din acest grup, pentru aceea, în câteva cuvinte voiesc a semnală întrebuițarea

unor sufixe în această limbă, așa după cât îmi permit puterile.

Atât în conversații cât și în anumite manuale referitoare aceluia, putem experia resp. dă de atari propoziții:

Traján a kertben lóherét vág. 'Atyám vett disznót a piacon. Az utcán ma jár tömérdek nép. A költők az embert Isten remekének nevezik. A menekülők nagy része tartott Pestnek. Munkácsy Mihály képeiben gyönyörködik az egész világ. s. a.

Privind la acestea propoziții, vom afla, că unele sunt bine construite, altele ba!

Bine construite, sunt: Traján a kertben lóherét vág. A költők az embert Isten remekének nevezik, pentru că în zicerile regulate, în maghiară de comun: verbul vine la urmă.

Celelalte trei ziceri, din cauza abaterii dela această regulă, nu sunt corecte.

Dacă însă în cutare zicere se accentuiază vre-un cuvânt, în acel caz, respectivul cuvânt se pune imediat înaintea verbului. D. e. A szomszéd az utcán lótt egy veszett kutyát; ori dacă voiesc să întonez cuvântul »a szomszéd« construcția ese:

A szomszéd lótt az utcán egy veszett kutyát.

Prezenta expresiune idiomatică a l. maghiare de altfel se cam potrivește și topiceii limbei noastre.

Excepțiune dela regulă fac numai cuvintele: *is* și *még-sem*. D. e. *Öc ém is jár. A koldus még enni sem todott, cari precum se vede, se așează între cuvântul accentuat și între verb.*

Aplicare speșială cer particulele: *pedig, azonban, ellenben* s. a.

Dacă una din particulele acestea se refereste la zicerea întreagă, aceea se pune la începutul zierii, d. e. Lángész kevésnek adatik, *azonban* minden egészséges lélek hosszú szorgalom által más tanulmányát elsajátíthatja.

Se așează însă particula după cuvântul anumit, îndată ce respectiva particulă nu se refereste la întreagă zicerea,

ci la unul din cuvintele ei. D. e. A csuka hal, a cethal ellenben emlős (állat).

Mult mai greu de aplicat în limba maghiară e folosirea copciilor verbale: *meg, le, szét, ki, föl, be, el, vissza* ș. a. cari deși au regule anumite, aplicarea lor corectă presupune o mare dexteritate în vorbire

Pe mulți, cari de altcum posed bine maghiara, sufixele de mai sus i-a tradat, prin ce li s'a detras mult și din cunoștința limbei.

Testvérem *kiment* a kertbe. *Lement* a hold. *Elbocsátod* a madarat? Koriolán *bement* a városba. A kis gyermek *etaludt*. A fény *visszaverődik*. A gáz *szétrobban*. Oktávián fiut *fölvették* az iskolába etc.

Din exemplele înșirate vedem, că copciile: *ki, le, el* etc. cari se pot privi și ca adverbe, sunt legate de cuvinte și adecă de vorbele: *ment, bocsátod... vették*, cu cari formează un întreg.

Oare pentru ce sunt legate de vorbe?

Sunt legate fiindcă în toate propozițiile amintite tonul sau accentul cade pe copcie, de oarece a zice: Koriolán a városba *ment be*, sau Oktávián fiut *vették fel* az iskolába, — nu sunt potrivite cu modul de exprimare al l. maghiare și astfel ele (copciile) nici decât nu se pot desface de verbele aparținătoare.

Necăzând accentul pe copcie sau pe verb ci pe alt cuvânt, aceea se desface de verbul său și îl urmează. D. e. Kinek *adtad el* a házadat? Miért *mentél ki* az erdőbe? Ki *vesztette el* a tárcáját? Sok gyerek *bánya meg* vénségében egykori nemtörődését ș. a.

Presupunând, că dascălul român — ce privește propria-i limbă și-a făcut și-și face datorința din toate punctele de vedere — rămâne ca »noi« cei ce *sucombăm sub greutatea muncii*, să fim cu atenție și la vorbirea și scrierea *limbei maghiare*, natural: *întru cât* aceasta o cere dela noi *predarea ei în școală*.

I. Crișianu, înv.

Câteva notițe ortografice.

Trebue să recunoaștem, că Academia Română prin stipularea și publicarea regulilor menite a ușura scrisul corect al slovei românești, a contribuit mult la simplificarea grafiei și ortografiei limbei noastre.

Cu toate acestea și acum mai întâlnim unele greutăți în scrierea corectă a unor cuvinte, cari pun la probă nu numai cunoștințele și abilitatea dascălului, ci în o bună parte și a altor indivizi cu pregătiri chiar academice!

Atunci când fac îndeosebi constatarea ultimă, pentru cele ce vor urma, speriez nu se va supăra nimenea.

Pronumele personale prescurtate și verbele auxiliare sunt cuvintele a căror scriere pretinde o înțelegere și cunoaștere deosebită atunci, când voim ca să tragem linia de demarcațiune între ele și alte cuvinte de sine stătătoare.

Oameni cu cap și de bună credință scriu:

Pacea *a-și* voi.

A-ți fost la noi?

Mie *i-mi* pare bine!

Lui Crăciun *i-i* traseră o bălaie.

A-și cunoaște omul greșala e semn bun.

De-ți vei aduce aminte de mine, nu te voi uita.

Lua-ți banii și vă duceți!

Și Rădulescu așa era un om bun și azi să mai vorbesc multe despre dânsul.

Ce *se-i* faci?

I-ați mâna! etc.

În prima propoziție, după cum ni-se prezintă cuvântul »*a-și*« este scris ca și când expresiunea ca atare ar formă două cuvinte de sine stătătoare: unul ca verb ajutător, iar celalalt ca pronume personal prescurtat.

Adevărul e, că expresiunea nu e decât verb ajutător, și ca atare se scrie într-una: fără linioara de despărțire și fără vocala »i«, căci întreb: Ce aș dori? Răspund — »pacea;« »aș« e prin urmare formativul optativului.

Tot din neorientarea sau din neînțelegerea mai bine a cuvântului despărțit, provine și greșala ortografică din propoziția a doua, în care simplul verb ajutător »ați« (persoana a doua plural) e desbinat în două, ca și când unul ar avea rolul de verb ajutător (-a) și celalalt (-ți) ar fi pronume personal prescurtat »Î-mi« și »î-i« din zicerea a treia și a patra, iarăș nu sunt decât aberațiuni ortografice.

Aceleiași aberațiuni ortografice aparține și semnalarea apostrofului la scrierea cuvintelor: »De'ți« în zicerea a șasa.

Să analizăm nițel!

Acel »i« — să-i zicem eufonic — dacă se și adaugă la cuvânt, se adaugă numai ca razam al rostirii pronunțelor abreviate, cum se recere și mai sus, de sine înțeles: scris într'una fără al despărți, adecă așa? *îmi* și *ii*.

Vorbele »ași« și »lua-ți« din propozița a cincia și a șaptea încă sunt greșit scrise, ceeace mai bine ni-o spune înțelesul logic al zicerii: Ce e semn bun?... a-și cunoaște omul greșala.

Va să zică, aici nu se arată nici o dorința, ca să poți cualifică pe »a-și« de verb ajutător, pe când adevărul stă, că avem de a face cu două cuvinte: unul fiind verb ajutător (-a), celalalt (-și) pronume și ca atari se scriu despărțite. »Lua-ți« din contră, se scrie într'una, deoarece e verb în persoana a doua nr. plural, timpul prezent, căci întreb: Ce să faceți?... să luați banii!

În urmarea celor expuse, propozițiile despre cari am vorbit, corect astfel trebuie scrise:

Pacea *aș* voi.

Ați fost la noi?

Mie *îmi* pare bine.

Lui Crăciun *ii* traseră o bătaie.

A-și cunoaște omul greșala e semn bun.

De-ți vei aduce aminte de mine, nu te voiu uită.

Luați banii și vă duceți!

În ultimele 2 propoziții (la început) cum apare, pronumele personal »se« e confundat cu conjuncția »să«.

În propoziția penultimă »se« — corect — se scrie cu »ă« fiind conjuncție.

Și aici din impas nu ne poate scoate decât cunoașterea temeinică a celor cuprinse în zicere, mai fiind cu băgare, de seamă și la aceea, că primul exemplu stă în modul indicativ, timpul prezent, iar celalalt în mod conjunctiv, timpul prezent.

Astăzi, când atâta se insistă pe lângă aceea, ca copiii în școală să-și însușiască o scriere corectă sub toate raporturile și e foarte bine așa, nu va fi irelevant, ca să medităm puțin și asupra chestiilor de ortografie*)

(„Vatra Școlară“).

I. Crișianu.

OFICIOASE.

Roaua și bruma.*)

Lecțiune practică din Fizică.

Ținta: Iub. școlari! Acum vom învăța ceva despre roauă și brumă. (Școlarii au să răspundă în ziceri complete și la înțeles.)

Pregătirea: Ce am zis noi că se întâmplă cu apa la căldură? (... se preface în aburi.) Cum am zis că o putem vedea aceasta? (... dacă punem o oală cu apă la foc și o lăsăm să fiarbă). Ce am zis că se așează pe un fedeu pus deasupra unei oale când fierbe? (... că se așează pe el aburi.) Dar pe fereastră iarna când în odaie e cald iar afară frig? (... și pe fereastră să așează aburi). Ce am zis că se întâmplă cu aburii dacă se recesc? (... se preface în

*) Cu alt prilej vom vorbi despre accentul (grav), carele e o „priso-sințu,” gramaticală.

*) Adnes la protocolul adun. sub H.)

picuri de apă). Ce cugetați voi dar, pentruce pe sticla dela fereastra, pe fedeu! ce-l ținem d-asupra oalei când fierbe apa, aburii se prefac în picuri de apă? (... pentrucă aburii sunt calzi iar sticla și fedeu! reci și dacă aburii se recesc se prefac în picuri de apă).

a) *Predarea*: Care dintre voi a umblat sara după apusul soarelui sau diminiata înainte de răsăritul soarelui prin iarba? (Aci se vor insinua și răspunde cei mai mulți că au umblat). Ce ai văzut că se întâmplă cu încălțămintele umblând prin iarba? (... se udă). Dar dacă dăm cu mâna prin iarba sau prin aite plante ce vedem? (... și mâna se udă). Așa e fiilor, dacă în sările, sau diminețile de vară, când peste zi a fost cald, iar peste noapte cerul e senin, umblăm prin iarba — deși nu a plouat — totuși ne udăm, ce credeți pentruce? (Aci unii se vor încerca să răspundă într'un chip alții în alt chip, deci învățătorul le va veni în ajutor întrebându-i: Pentruce am zis că asudă fereastra iarnă? (... se așează pe ia aburi.) Așa e! Așadar ce credeți plantele de ce se udă? (... de bună sama se așează și pe ele aburi). Așa e fiilor! Și pe plante se așează aburi, iată cum: Peste zi soarele încălzește toate, deci și pământul, iar sara, după apusul soarelui plantele se răcesc mai iute ca pământul, deci pământul rămâne tot cald (se poate dovedi cu soba de pământ, care încălzită odată, nu se recește așa de grab, ca alte corpuri) și din el se ridică aburi (căci în pământ totdeauna există o măsură oarecare de apă) aburii aceștia ajungând în atingere cu plantele mai reci ca ei, se lipesc de ele și recindu-se să prefac în picuri de apă, iar noi când vedem plantele ude, zicem, că a căzut roauă. Așadar, picurii de apă ce se formează pe plante în nopțile senine de vară, se numesc roauă. Cum se numesc? Roaua iub. școlari e de mare folos, mai ales când e secetă, pentrucă stămpără plantele și le ajută dezvoltarea.

Aprofundarea materiei. Ce să întâmplă vara cu plantele după apusul soarelui? (Vara după apusul soarelui plantele se răcesc). Ce se așează pe plante? (... roauă).

Cum se naște roaua? (Roaua se naște așa, ca soarele încalzind pământul, din acesta se ridică aburi, iar sara după apusul soarelui — după ce plantele se recesc mai iute — iar din pământ tot ies aburi, aceștia se așează pe plantele recite și se prefac în picuri de apă pe cari noi îi numim roauă. — Cade roaua din nori ca ploaua sau se ridică din pământ? (... se ridică din pământ). Ce folos aduce roua plantelor? (... le stămpără și le ajută dezvoltarea).

b) Predarea: Să mergem mai departe! N'ali văzut voi că se întâmplă de câte-odata, vedem pe plante în loc de picuri de apă adeca roauă, picuri înghețate? (unii vor răspunde că nu) — Ce zic părinții voștri că s'a întâmplat atunci cu plantele? (... le-a brumat). Bine fiilor! Voi însă nu știți cum se produce bruma aceasta, deci ascultați, vă spun eu. Bruma, fiilor nu este alta, decât roaua înghețată și aceasta se întâmplă așa, că dacă sara e limp senin, iar peste zi a fost cald, pe plante se așază *roaua*; să întâmplă însă uneori de peste noapte, începe a sufla un vânt rece, se face deodată frig și frigul acesta înghețată roaua și așa aceasta se schimbă în brumă. (Aceasta să întâmplă mai ales toamna și primăvara.)

Bruma e păgubitoare pentru că strică plantele, pe unele le nimicește cu totul. Unele plante le putem scuti de brumă acoperindu-le. Pe cele brumate e bine a le uda cu apă înainte de răsăritul soarelui.

Aprofundarea materiei: Ce se întâmplă cu roaua, dacă peste noapte vine un vânt rece, sau un frig? (... înghețată). Cum se numește roaua înghețată? (... brumă). Așadar cum se produce bruma? Bruma se produce, dacă peste noapte cade peste roauă un frig mai mare, sau suflă un vânt mai rece, ceiace face să înghețe și atunci o numim brumă. Folositoare e bruma? Cum e bruma? Ce strică bruma? Cum putem scuti unele plante de brumă? Dar cu cele brumate ce e bine să facem?

Combinarea. (Comparațiunea, asocierea). Cu ce putem asemăna roaua? (ploaua). Pentru ce? (pentru că și ploaua și roaua dau umezeală plantelor și ajută dezvoltarea lor).

Ce deosebire e între roaună și ploaună? (... că roauna se ridică din pământ în formă de aburi, până când ploauna cade din nori ca picuri de apă). Cu ce se asemăna bruma? (... cu zăpada). Pentruce? (Și zăpada se produce din picurii înghețați). Ce deosebire este între zăpadă și brumă? (că zăpada cade din nori iarna și e folositoare pentru că scutește sămănăturile de frig prea mare: bruma însă să naște din roaună, când aceasta îngheață și e păgubitoare, pentru că strică, ba chiar nimicește unele plante, mai ales legume și flori.

Sistemizare: 1) Roauna se produce așa, soarele încălzind pământul, din acesta se ridică aburi, sara după apusul soarelui, plantele să răcesc mai iute, iar din pământ tot ies aburi, aceștia se așează pe plantele recite și se prefac în picuri de apă, pe cari noi îi numim roaună. 2) Bruma se produce așa, că peste noapte fiind frig, roauna îngheață și roauna aceasta înghețată se numește brumă. 3) Roauna e folositoare în timp de secetă, iar bruma e foarte păgubitoare.

Aplicarea: Cum se produce roauna? Cum se produce bruma? Care e folositoare? Dar bruma cum-e? Pentruce e folositoare roauna? Pentruce e păgubitoare bruma? Cum putem scuti plantele de bruma? Cu cele brumate ce e bine să facem?

Nădăb, la 12 Maiu 1910.

Petru Roșu,
învățător.

CRONICA.

*Analphabetismul rural.*¹⁾ Profesorul universitar I. Botez, scrie sub acest titlu în „Primăvara“ (Iași—România) o serie de adevăruri: arătând influință binefăcătoare a culturii, ce se răspândește prin școlile rurale (dela sate).

¹⁾ Deși lucrarea de față o publicăm cu ceva întârziere, totuș prin subiectul ce atinge, e tot actuală.

„Până în veacul trecut nici o țară n'a recunoscut, că a instrui pe toți cetățenii ei e o datorie națională de stat; astăzi aproape toate statele din Europa și America își impun aceasta sarcină, ori cât de greu ar fi“.

Apoi: „Conștiința luminată a omului e și ea un factor esențial al evoluției societăților omenesti și până la un punct se poate spune, că un popor (liber! B.) e aceea ce vrea să fie“.

Ca un exemplu al stărpirii analfabetismului, se aduce Germania, Elveția și Franța, în cari neștiutorii de carte au variat între 1—4%, până când în România analfabeții atingeau (în 1896) 80%.

Cauza se explică — în parte — și cu „indiferentismul“ țăranilor, cari nu știu prețul școala. Dar aceasta, cum reiese din expunerea profesorului, e numai la aparență, deoarece adevărata cauză e a se căuta în insuficiența numărului învățătorilor.

Va să zică: lipsesc puterile didactice.

Nu-i cine să lumineze masele... iar vina, cum se vede, cade în răspunderea guvernului român, care nu aduce destule sacrificii pentru sporirea școalelor și a învățătorilor.

Ca analfabetismul să poată fi combătut cu efect, anual s'ar recere sporirea învățătorilor la 700 într'un interval de 15 ani.

Lucrul pare evident: strategia luptei împotriva analfabetismului impune în locul întâiu; înmulțirea școalelor și a învățătorilor și a doua sacrificiu bănesc din partea statului!

Iar noi... ce vom zice!?

B.

Cercetări privitoare la situația învățământului nostru primar și la educația populară de Dr. Onisifor Ghibu.

— Sibiu. Tiparul tipografiei arhidiecezane. 1911. Pagini: 138.

Cu drept cuvânt, lucrarea de față are de scop a ne face cunoscut situația școalelor noastre, special a celor din Arhidieceză (Sibiului) și anume privitor la: 1. Starea școalelor. 2. Situația învățătorilor noștri și 3. Activitatea extrașcolară și educația populară.

Aceste trei sunt punctele cardinale după cari autorul a procedat la scrierea cărții sale.

Cum reiese din prefață, toate cele cuprinse în scrieroa d-lui Ghibu, în calitatea — i de revizor școlar al Arhidiecezei — se bazează pe documente oficioase.

Capitolul prim tractează despre starea școalelor înșirate, după comitate, în număr de 13.

Începând cu comitatul Hunedoarei, protopopii concernenți și comisiile permanente (constătătoare, din câte trei învățători în fiecare tract) dau rapoarte oficioase asupra „împrejurărilor existente grele“, cu cari are să lupte școala română azi, precum

și față de unii învățători ai neamului, cari nu-și dau îndestul seamă de rolul sau răspunderea mare ce o au.

Scăderile acestora sunt multe; așa o parte din învățători nu propun cantul, se ocupă prea mult cu limba maghiară în detrimentul celorlalte obiecte prescrise în limba română; în conumele familiar al copiilor introduc ortografia maghiară, *ceace* — negreșit — *e un mare păcat*; alții nu râvnesc — deși ar putea — ca să-și înmulțiască cunoștințele în măiestria, ce atât de greu le apasă umerii etc.

Organele locale competente, asemenea sunt tractate după merit: întru cât în multe comune, de pildă „*directorul local*“ nu mult își bate capul cu școala confesională.

Va să zică: tot păcate de ale noastre!..

Pe lângă acestea stări de lamentație... vești bune despre progresul școlar aflăm în tractul: *Hațegului*, al *Hunedoarei* (durere aici sunt numai 3 confesionale), *Iliei* (din raportul protopopolni din tractul Orăștiei, nu se poate ști nimic — relativ la progres — deoarece raportul nu e nici cald nici rece), *Seliștei*, *Sibiinlui*, *Reghinului*, *Câmpeni*, *Clujului și Cetății de piatră*.

Acceptăm și noi părerea autorului, semnalată la finea acestui capitol, că — în o bună parte — stările desolate din singuratecele tracte, se pot ameliora „prin pregătirea bună, minte disciplinată și dragoste pentru cultura poporului“, natural din partea învățătorului.

La *situația învățătorimei* din capitolul al doilea dl Dr. Ghibu spune: „*Învățătorii noștri nu sunt, de sigur, într'o situație de invidiat, dacă-i privim nu din punctul de vedere al sublimiei lor misiuni, ci din acela al multelor șicane cărora sunt expuși de câțiva ani încoace și al multelor năcazuri cari atârnă de împrejurările externe ale vieții noastre publice..... În cele mai multe jalbe ale învățătorilor e o mare doză de adevăr*“.

Ca dovezi, despre acestea plângeri întemeiate — sunt înșirate în manual mai multe „mustré — doleanțe“, dintre cari reproduc una ca o caracterizare generală a dascălului român din patrie, anume: *Muncim până dăm în genunchi, după zisa Românilui, ... puținul spor, ce se arată, e aproape nemulțămitor pentru timpul în care trăim și față de celelalte popoare ale epocii moderne, dar mai ales pentru pretenziunile neamului din care facem parte*“.

Ca un cusur notoric, *nescuzabil* al multor învățători din Arhidieceză, autorul scoate în relief „iudiferentismul față de cetera opurilor și revistelor pedagogice de valoare.

Pe cât însă e de just reproșul de mai sus, pe atât de ironice și pișcătoare sunt expunerile d-lui Dr. O. Ghibu, ce urmează

mai la vale: despre „lucrările, cari se cetesc la conferințele învățătorești“.

Aici dl Dr. Ghibu a urmat — ca și alți muritori — adevărul exprimat în maxima: „*Difficile est, satyram non scribere*“.

Nu suntem contra indicării greșelelor, căci numai așa ne putem îndreptă, dar suntem hotărît contra la aceea, ca un revizor școlar, ca de pildă dl Dr. Ghibu să vină și să se batjocuriască de dascălimea română, fie și numai de cea din raionul d-sale, luându-o peste picior.

Dl Dr. Ghibu ridiculizează dascălii, că nu — și știu alege temele, — nu leagă de olaltă decât fraze silite și încâlcite; e de notat, că și aceasta *cu anevoie*. Înțelegem!

Un dascăl, bietul e satirizat pe chestia virgulei.

Fraza dificultată este: „Educația tinerei generații, fiind privită de toate popoarele ca unul din cei mai interesanți factori, în dezvoltarea culturală, a format și continuă a forma și astăzi obiectul predilect de ocupațiune, a tuturor bărbaților, inspirați de binele și progresul omenimei“.

Văd și eu și recunosc, că colegul din chestiune în fraza de sus comite erori stilistice și de interpuncție și că de acestea câte una voiu fi având și eu, — dar din norocire pentru noi „persiflații“ nici chiar dl. Dr. Onisifor Ghibu nu e scutit de „erori gramaticale“.

Pe pagina 89 d-sa zice: „Mulți învățători spun că au stăruit la popor pentru dezvoltarea gustului de cetit. Dar nici unul nu spune anume: ce cărți li-au recomandat?“

În acestea 2 propoziții dl Dr. Ghibu are o eroare de interpuncție și una stilară. Apoi:

„La noi în Ardeal stăm în privința asta cu mult mai rău ca în Bănat...“ (pag: 129). Alta!

„Acum, cine e chemat să familiarizeze poporul cu aceste probleme prin cari el își câștigă un rost mai superior în viață?“ (pag: 136).

În acestea fraze dl Dr. Ghibu iarăș are greșeli de stil.

Eu — cel puțin — așa știu, caracteristica comparativului nu e „ca“, ci „decât“.

A doua: adiectivul „superior“ — după legile gramaticale — nu se comparează deoarece acest neologism exprimă ideea de comparațiune și fără particula „mai“, — deci asest „mai“ n'are ce căuta în propoziția d-lui Dr. Ghibu — de mai sus.

Bine! mă veți întrebă: ce voiește ăla... prin aceasta critică, doară prea severă?..

lată ce!

Doresc și voiesc, ca să ni-se arate greșelile sincer și în mod binevoitor și nu satirizând și ironizând, căci în forma aceasta nu edificăm, ci mai mult stricăm!

Și chemații s'o facă aceasta astfel cu atât mai vărtos, cu cât nici chiar cei cu mai multe școli nu sunt exempti de puțin măgulitoarele „solecisme“.

În fine urmează Cap. III despre activitatea extrașcolară.

Acest subiect dl Dr. Ghibu îl tractează după un tipic special. Despre aceasta temă va mai fi vorbă în revista noastră și de data aceasta nu voiu atinge decât unele conture generale.

Însuși dl Dr. Ghibu recunoaște, că în timpul de față munca învățătorului nostru (în școală) e „anevoioasă“, va să zică grea și încurcată.

Și pentruca aceasta muncă anevoioasă să se mai ușureze — după mine — ar trebui căutat mijloace acomodate, confortabile unui progres mai intensiv al învățământului nostru elementar. Și acestea mijloace pot fi de mai multe feluri. Așa în locul prim s'ar impune asigurarea susținerii școlii române din propriile puteri, fie și pe lângă jertfe materiale mai mari!

Prezentul motiv, cred nu cere comentariu.

Cantul, care răpește în decursul anului — prin participarea la înmormântări o bună parte din timpul destinat pur educațiunii — instrucțiunii: să se ieie de pe umerii învățătorului.

Ad tertium: învățătorimea noastră, simțind duhul vremii, ce străbatem: să se poie tot mai înadins și cu zor la cultivarea sa proprie prin cetirea de opuri și reviste din specialitatea sa.

Admise fiind celea 2 puncte de mai sus, dascălul român — stau bun — va avea și voie dar și timp mai mult de a face pe autodidactul adevărat pentru meseria — sa.

Așa înțeleg promovarea mai cu siguritatea a cauzei noastre școlare pentru care țăranul cu atâta amar își dă — filerul.

Și cum o înțelege dl Dr. Ghibu?.. Prin activitatea extrașcolară a învățătorului. Pardon! D-sa susține: „Dacă învățătorul nu va lucra și în afară de școală pentru binele poporului.... în realitate noi nu progresăm, pentrucă ne seacă pe zi ce merge arteriile de viață... în urma muncii seci și istovitoare la care ne obligă în școală legea dela 1907“, și iarăș: „...culturei poporului nostru nu i-se poate pune prin școala de azi o temelie solidă....“

Ce putem concludre de aici?

Putem concludre, că după dl Dr. Ghibu, activitatea extrașcolară e a se pune pe planul întâiu iar cea școlară internă pe al doilea.

Iată o bagatelizare a școlii române cu urmări funeste chiar pentru „cultura poporului nostru.“

Chiar în acestea timpuri grele, s'a constatat, că acolo unde școala funcționează regulat: provăzută din mijloace materiale proprii, sunt deja șemne de bun augur și pentru cultura poporului.

Activitatea extrașcolară, oricum va prezenta-o dl Dr. Ghibu, nu e decât un impediment al progresului școlii deoarece răpește acel timp în care învățătorul se poate pregăti și cultiva cu armele cele mai nouă pentru a corespunde tocmai chemării sale atât de grea în timpul de față. Activitatea extrașcolară e un impediment al progresului școlii, deoarece răpește bietului învățător, atât de muncit trupește și sufletește, momentele de recreațiune ale ființei sale trudite din cale afară.

Se poate aci mi-se vor face reproșuri, că nu discut destul de serios pledând cvasi pentru comoditatea învățătorului, oricum am numi-o !...

Ei bine! Atunci să mi se arate, care factor chemat la promovarea culturii poporului nostru prestează o muncă atât de grea, cât a învățătorului și care factor nu are și momente de recreațiune pentru premenirea puterilor sale fizice și intelectuale!?

Poftesc să mi-se arate;

Oricum ar fi, dar munca extrașcolară destinează un nou teren de muncă cu un nou stăpân, cum ai zice.

Acum e întrebarea: va putea mulțumi învățătorul pe 3 stăpâni?

De unde? când e știut, că nici cu doi nu o poate scoate bine la capăt.

Cu aceasta chestie s'a făcut o mare greșală întrucât, ca model s'a luat activitatea extrașcolară a învățătorilor din România liberă.

Puteți cugeta, cât de bine n'e potrivit noi cu ei în privința exhauririi materialului din planul de învățământ!? nemai amintind și altele!...

Dl Dr. Ghibu trece limitele serioase atunci când vine și ne spune cu mare ifos, că: „Numai învățătorii cei slabi fug de muncă, ori unde ar fi să o desfășure, în școală sau afară de școală“ și apoi iarăș *crescendo*: „Primejdioasă e numai lenea și prostia, munca înțeleaptă a nimănuia nu e nici măcar de prisos, necum să fie primejdioasă.“¹⁾

Cu aceeaș măsură i-am putea măsura și noi d-lui Ghibu, dar nu ne dăm, ci constatăm la fondul chestiei, că o astfel de pledare ciudată nu poate avea loc decât în capul unui teoretician de profesie foarte bizar.

¹⁾ Prin aceasta dl Ghibu voiește, să-și apere opiniunile... (B.)

Că dl Dr Ghibu se bazază pe concluzul chiar al învățătorilor din arhidieceză, încă nu formează un motiv ireproșabil. Ei și-au zis așa: în școală vom munci cât vom putea și dacă vom putea... iar alții s'or fi gândit în sine: e mai ușor a munci afară de școală decât în școală și dacă curentul e de așa natură, pentru ce să nu ne acomodăm!

Tot ne-am plâns și ne plângem mereu de cangrena anal-fabetismului, dar una să se știe: *când munca învățătorului se va estinde mai mult afară de școală — după receta activității extrașcolare — decât în școală, atunci, dar numai atunci vom cunoaște adevăratul analfabetism, căci acum e ridicat la pătrat, dar atunci se va ridica la cub.*

Barem atunci nu vom fi invidiați: vom ajunge noi — cu cultura — în coada Rutenilor.

Acestea-mi sunt aprețierile și observările esențiale la cartea dlui Dr. Onisifor Ghibu!

B.

INFORMAȚIUNI.

Homo Pompaeus Savantul italian Ameghino, în America sudică a descoperit pe cel mai vechiu om preistoric: Homo Pompaeus, după indiciile geologice, se crede, că a trăit în periodul terțian, adică pe vremea uriașelor animale: mamutul și mastodontul, va să zică cam 1,000.000 ani înainte de asta.

Ionizarea corpurilor. Fizicianii au constatat, că prin fierbere vehementă se produce electricitate, carea apoi se adapă sau alimentează din frecarea corpului cutăruia. Părțile cele mai mici ale corpurilor sunt: atomii, cari sunt divizibili numai electrice anume în 2 părți: una negativă imponderabilă numită *electron* și una pozitivă, ponderabilă numită *ion*. Se întâmplă, că prin vreo cauza externă (d. e. curenți electrici) acestea părțile se desfac în vreun corp deosebit. Despre un atare corp se zice, că e *ionizat*.

(„P.”)

Taxă: Dr. Lazar Ghebeș, taxă de membru fondator 50 cor; Liviu Dublea 2 cor., Aurelia Körösladányi 6 cor., Iosif Moldovan 2 cor., Vicentiu Guleș 2 cor., Uroș Totorean 2 cor., Ignatie Raica 2 cor., Efrem Brindea 2 cor., Uroș Pinteș 2 cor., Maria Precupaș 2 cor., Petru Zoțu 2 cor.

Organ: Aurelia Körösladányi 15 cor., Liviu Dublea, Iosif Moldovan, Vicentiu Guleș, Petru Zoțu câte 5 cor., Muciu Popescu 10 cor., Ignatie Raica 5 cor., Vasiliu Zab 5 cor., Uroș Totorean 2 coroane.

✓ *Fond. Ceantea:* Eufemia Tămășdan, Anica Dragoș, câte 1 cor. Ețica Raț și Elena Rotar, câte 60 fileri. Toate locuitoare din Pecica. Liviu Ganea 2 cor.

Poșta redacției.

„*Interesatului.*” Dintre termometre cel al lui *Reaumur* — de comun — se aplică în uzul de toate zilele, — al lui *Celsius* — mai ales se folosește la cercetări științifice, iar al lui *Fahrenheit* e în uz în Anglia și America-Nordică.

I. M. Solvirile, ce se efeptuesc în decursul anului — fie pentru taxa de membru ori „organ” — să se trimită deadreptul cassarului general în Gașa, iar nu cassarilor tractuali, căci la din contră se fac spese zădarnice și lucru fără rost.

„*T^o.*” Până acuma la foaie avem material suficient, credem, aceasta o vom putea spune și în viitor.

S. H. în *R.* și *M.* în *C.* *Solvirea* ori *resolvirea* taxelor, precum și *publicarea restanțienilor nu aparțin rezortului redacțional.*

N. C. Titlul lucrării d-tale l-a schimbat însuși redactorul responsabil, ca lucrarea să nu facă impresia unui: *post festum*, bine știind, că un atare articol simil, s'a publicat chiar în numărul precedent. „Acelaș” a omis și unele părți din articolul d-tale aflate ca superflue...

Acesta ne este răspunsul la întrebările d-tale cam vagi!

Bibliografie.

Răspândiți *Biblioteca poporală* a „Asociațiunii.”

1. *De demult*, povestire istorică de Dr. Ioan Lupaș.

2. *Floarea soarelui*, legendă de Stefan Cacovean.

3. *Din viața sfinților*, păr. Ioan Gură de aur.

4. *Povestea lui Harap Alb*, de Ioan Creangă.

Prețul unui exemplar 30 b., sau abonament anual 2 cor. În fiecare lună apare o broșură.